

Obravnava domačega branja v 5. razredu s knjigo *Košarkar naj bo*

Discussion of Required Reading in the 5th Grade with the Book *Košarkar naj bo*

Irena Petrič

Izvleček

V prispevku je opisan primer obravnave domačega branja v 5. razredu v sklopu medpredmetnega pouka in dneva dejavnosti. Prikazano je, kako smo se učiteljice lotile domačega branja, kakšna navodila so bila pripravljena za petošolce in kako smo povezali pouk ter branje s šolsko knjižnico. Zelo dobrodošla je bila povezava knjige in filma, saj so učenci najprej prebrali knjigo, nato pa so si ogledali tudi film.

Ključne besede:

slovenščina, domače branje, pouk, knjižnica, KIZ, motivacija, dan dejavnosti

UDK 027.8:028.5

Keywords:

Slovenian Language, required reading, lessons, library, Library and Information Knowledge, motivation, activity day

Abstract

The article describes an example of discussing the required reading in the 5th grade. It shows how to implement an organized form of required reading during cross-curricular lessons and an activity day. The article describes an example of how teachers tackled required reading, the instructions that were prepared for fifth graders, and how lessons and reading were connected with the school library. The book-film connection was very welcome, as the pupils first read the book and then watched the film.

Dnevi dejavnosti so tisti del obveznega programa osnovne šole, ki medpredmetno povezujejo discipline in predmetna področja, vključena v predmetnik osnovne šole.

UVOD

V življenju se tako rekoč na vsakem koraku srečujemo z branjem. Marsikomu je branje samoumevno, zato se največkrat niti ne zavemo njegove pomembnosti. A ob tem ne smemo pozabiti, da je branje izjemno pomembno, saj krepi zmožnost sporazumevanja, komunikacije. Tega dejstva se zavedamo strokovni delavci v vzgoji in izobraževanju, saj mlade začnemo učiti črk in začetnega branja še pred vstopom v šolo. Učitelji se zavedamo dejstva, da se z branjem nekaj naučimo, pridobimo si nove podatke in informacije, zato je branje pomembno tudi pri učenju in učni uspešnosti. Dobro branje omogoča tudi uspešno učenje.

Iz leta v leto bolj opažam, da večina učencev vse manj bere, še posebej knjig (za bralno značko, prosti čas itd.). Če pa že berejo, je motivacija pogojena z nagrado (ocena, igrača, darilo staršev ipd.). Takšna oblika motivacije oz. nagrajevanja ne zagotavlja dolgotrajnega učinka, zato je pomembno, da učenci dojamajo pravi pomen branja knjig in začnejo uživati v branju zaradi lastnega interesa ter radovednosti. Za spodbujanje branja smo poleg družine zelo odgovorni tudi zaposleni v vzgoji in izobraževanju, ki s svojim zgledom in usmeritvami navdušimo učence za branje. Z branjem posameznik krepi bralne navade, bogati besedišče in razširja splošno razgledanost (razvija svoj um, domišljijo in intelektualno širino). Ob vsem naštetem pa je zelo pomembna bralna motivacija. Kaj pa pravzaprav je bralna motivacija? Poznamo več definicij, vendar se sama strinjam, da »bralno motivacijo pojmuje kot nadpomenko za različne motivacijske dejavnike, ki človeka spodbujajo k branju, dajejo bralnemu procesu smisel in tako pomagajo posamezniku, da vztraja do cilja in si želi bralno izkušnjo še ponoviti« (Pečjak, Gradišar, 2002, str. 51). Torej lahko rečemo, da bralna motivacija nastane kot posledica radovednosti ali želje po doseganju bralnih rezultatov.

V prispevku bom opisala primer domačega branja v 5. razredu, kjer vsako šolsko leto, glede na generacijo, prilagodimo vsebine, podajanje snovi ter preverjanje tako, da bi čim več učencev navdušili za branje. Domače branje je obvezni in sestavni del književne vzgoje pri pouku slovenščine ter pomembno

sredstvo za obravnavo literature ter razvijanja bralne sposobnosti. »Učenci in učenke doma v posameznem šolskem letu preberejo najmanj tri čim bolj raznovrstna književna besedila« (Učni, 2018, str. 72), zato je bila v tem šolskem letu ena izmed treh načrtovanih knjig za domače branje tudi knjiga Primoža Suhodolčana Košarkar naj bo. In glede na generacijo smo se s sodelavkami odločile, da temu domačemu branju namenimo tudi dan dejavnosti (kulturni dan). »Dnevi dejavnosti so tisti del obveznega programa osnovne šole, ki medpredmetno povezujejo discipline in predmetna področja, vključena v predmetnik osnovne šole. Dnevi dejavnosti potekajo po letnem delovnem načrtu šole (šolski kurikulum), ki določa njihovo vsebino in organizacijsko izvedbo. Cilji dni dejavnosti so omogočiti učenkam in učencem utrjevanje in povezovanje znanja, pridobljenega pri posameznih predmetih in predmetnih področjih, uporabljanje tega znanja in njegovo nadgrajevanje s praktičnim učenjem v kontekstu medsebojnega sodelovanja in odzivanja na aktualne dogodke v ožjem in širšem družbenem okolju.« (Dnevi, 1998, str. 1) Več pa v nadaljevanju prispevka.

POUK, DAN DEJAVNOSTI IN DOMAČE BRANJE

Učenje je »spreminjanje dejavnosti pod vplivom izkušenj z razmeroma trajnim učinkom. Ne zajema samo šolskega učenja in poklicnega usposabljanja, temveč mnogo več – tudi nastajanje čustev, pridobivanje interesov in stališč.« (Musek, 2001, str. 134) Čisto vsak učenec se ne uči rad, ne bere in zato nam strokovnim delavcem v šoli predstavlja izziv. Z dobrim zgledom, različnimi pristopi in načini motivacije ga je treba spodbuditi za branje in učenje. Tokrat smo se s sodelavkami odločile, da bodo učenci najprej organizirano (za eno šolsko uro) obiskali šolsko knjižnico, si izposodili knjigo za domače branje, jo prebrali (samostojno doma¹), s pomočjo predloge pripravili slovar nenavadnih besed in besednih zvez iz knjige (domača naloga) ter nato opremljeni z znanjem in gradivi prišli na kulturni dan. V sklopu kulturnega dne pa si bodo

¹ Glede na cilje v učnem načrtu za slovenščino mora petošolec že tekoče brati in brati z razumevanjem.

V vseh devetih letih šolanja se sodelavci skupaj na naši šoli trudimo, da bi z različnimi tehnikami, metodami, dejavnostmi in poukom učence navdušili ter izurili za samostojno branje, učenje in uporabo knjižnice.

ogledali tudi istoimenski film ter nato nadaljevali z delom. Zato je pri načrtovanju pouka in dnevv dejavnosti pomembno, da glede na učno temo oz. učni sklop natančno pripravimo ter zapišemo funkcionalne in izobraževalne cilje, izberemo in določimo učne oblike in učne metode, učila in učne pripomočke ter zapišemo medpredmetne povezave (če so možne). V nadaljevanju bom natančneje predstavila vse elemente načrta in priprave.

Funkcionalni in izobraževalni cilji: Učenci berejo književno besedilo. Avtorja književnega besedila ločijo od pripovedovalca, kar pokažejo tako, da povedo, kdo je književno besedilo napisal in kdo ga pripoveduje. Ugotavljajo, o čem govori književno besedilo – tema. Sprejemajo in razumejo dogajanje, povezano v trden vzročno-posledični sistem. Sestavljajo čutno-domišljisko predstavo književnih oseb. Obnovijo oz. povzamejo bistvene dogodke. Zaznavajo tudi perspektivo tistih književnih oseb, ki jim glede na mišljenje, čustvovanje in ravnanje niso blizu. Prepoznavajo temeljne značilnosti posameznih medijev, posamezne primere predstav primerjajo s književnim besedilom, doživljanje, razumevanje in vrednotenje filma izražajo govorno, pisno. Razlikujejo glavne in stranske književne osebe. Pri književni osebi opazujejo več značajskih lastnosti. Opazujejo perspektivi glavne in najmanj še ene stranske književne osebe ter ju primerjajo. Pri književni osebi opazujejo več značajskih lastnosti. Zaznavajo rabo neknižnih prvin v besedilu in jo povezujejo z značajem in drugimi značilnostmi književnih oseb.

Učne oblike: frontalna, skupinska, dvojice

Učne metode: metoda pogovora, metoda dela z besedilom, metoda pisnega izdelka, verbalno-tekstualna metoda (razlaga, pogovor, pripovedovanje, poslušanje, poročanje, grafično delo, branje, pisanje, opazovanje)

Učila in učni pripomočki (IKT, literatura, priloge): knjiga Košarkar naj bo, i-tabla, film Košarkar naj bo

Medpredmetne povezave: slovenščina, šport, neobvezni izbirni predmet, likovna umetnost in knjižnično informacijsko znanje (dalje KIZ) v šolski knjižnici

Učenci so pri uvodni uri slovenščine dobili navodila in datum, do katerega je bilo treba prebrati knjige za domače branje (že od začetka šolskega leta je bil razpored objavljen tudi na oglasni deski v razredu ter v posebni mapi domačega branja v šolski knjižnici in v spletni učilnici).

Na vrsto je prišel pouk v knjižnici, ki ga vsakoletno (pred začetkom novega šolskega leta) učiteljice načrtujemo in uskladimo s knjižničarjem Gregorjem Škrljem (glede na možnosti za načrtovanje pouka v knjižnici), saj ima knjižničar izdelan okvirni načrt, ki se vsako leto prilagodi (vsebinsko, tematsko, predmetno). V vseh devetih letih šolanja se sodelavci skupaj na naši šoli trudimo, da bi z različnimi tehnikami, metodami, dejavnostmi in poukom učence navdušili ter izurili za samostojno branje, učenje in uporabo knjižnice. Ob tem so pomembne vsebine KIZ, ki »zajemajo vse prvine informacijske pismenosti s poudarkom na uporabi knjižnice in z njeno pomočjo dosegljivih informacij« (Sušec, 2005, str. 5).

POUK V KNJIŽNICI

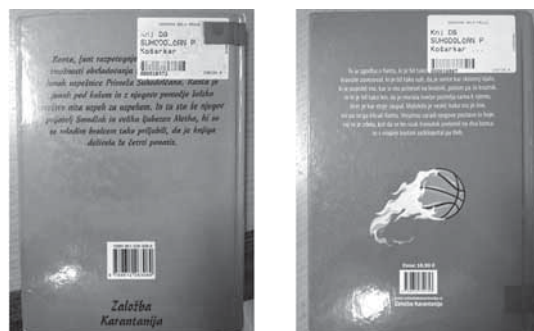
Šolski knjižničar v sodelovanju z učiteljicami ter drugimi strokovnimi delavci izvaja ure KIZ, temelječe na didaktičnih in metodičnih priporočilih programa za knjižnično informacijska znanja (2005), tako da predlaga cilje, metode, kako naučiti ter navdušiti učence. Izdelan ima pregled in načrt, kako učenci pridobivajo nova znanja, ponavljajo že pridobljena znanja ter postajajo vsakič bolj samostojni uporabniki šolske knjižnice. Pred leti smo pri obravnavanju književnosti tiskano knjigo dopolnjevali z videoposnetki (razred je prišel v knjižnico, kjer so se seznanili s tiskano knjigo ter si s pomočjo videopredvajalnika ogledali ali odlomek ali celoten video (pretekli primeri: Sreča na vrhici; Dvojne počitnice; Kekec; Poletje v školjki itd.). Tako smo želeli učence dodatno motivirati za branje. Kot se je izkazalo, so se nekateri odločili prebrati knjigo in jo primerjati z videoposnetkom, nekateri so si najprej ogledali video in so za primerjavo prebrali knjigo, nekaj pa je bilo takšnih, ki jih zastavljena motivacija preprosto ni pritegnila.

V šolski knjižnici je knjižničar že pred leti pripravil in opremil posebne police za gradivo domačega branja (na nalepki je za postavitev namenjena kratica DB ter na hrbtu vsake knjige zelena oznaka – nalepka). Tako imajo učenci od 3. do 9. razreda na enem mestu zbrane vse knjige za domače branje. Za ta način ureditve in dostopa do knjig za domače branje se je odločil, ko je ugotovil, da imajo učenci preveč obsežen predmetnik in vsakodnevno polne urnike ter nekako nimajo časa brskati med policami za pravimi knjigami. Tako enostavneje in hitreje najdejo knjige za domače branje, saj so na enem mestu ter enotno označene. Učenci jih lahko poiščejo tudi v sistemu COBISS+, kjer jih lahko tudi rezervirajo. Sezname se vsako leto osvežijo, nato so objavljeni tudi na posebnem mestu v knjižnici ter na spletni strani in v spletni učilnici.

Ko se učenci posedejo za čitalniške mize (vnaprej določen sedežni red), jim knjižničar najprej pokaže različne izdaje knjige (pona-

tisi po letih). Ob tem razloži, da je vsebina besedila ista, razlikuje se le število strani, in sicer zaradi ilustracij, ki so v novejših izdajah drugače razporejene ali tudi dodane. Učenci so sodelovali z vprašanji ter pripovedovanjem in praviimi trditvami, saj že več let uporabljajo knjige za domače branje in so seznanjeni s policami ter oznakami. Knjižničar je pokazal tudi police v čitalnici, kjer so postavljeni različni slovarji, tudi SSKJ. S pomočjo tega slovarja bodo učenci spoznavali pomen neznanih besed na učnem listu (ko bodo prebrali knjigo) in s tem ustvarjali svoj slovar neznanih besed.

Slika 2: Hrbtni strani dveh različnih izdaj knjige (knjižnična nalepka in ustrezne oznake)

Slika 1: Pogled posebnih polic z gradivom za domače branje, ki jih knjižničar pripravi za vsako šolsko leto. Knjige imajo posebno zeleno nalepko na hrbtu (da jih učenci hitreje opazijo, če se založijo kje drugje v knjižnici).

Kljub temu da imamo v naši knjižnici na zalogi knjige za domače branje vedno v več izvodih (Košarkarja imamo 18 izvodov), da si v enem razredu lahko vsi učenci hkrati izposodijo knjigo (vsako leto se tudi kak izvod poškoduje ali izgubi), je knjižničar učencem predstavil² tudi možnost izposoje elektronske izdaje knjige prek MKL,³ na portalu Biblos⁴ (v MKL si jo je možno izposoditi, če so včlanjeni). Lahko pa knjigo tudi kupijo (tiskano ali e-izdajo), če bi jo kdo rad imel doma.

Vsak učenec si je izposodil knjigo (pri vsaki mizi je imel vsak svoj izvod knjige), nato je bilo na vrsti izpolnjevanje učnega lista, ki sva ga pripravila skupaj s knjižničarjem. Vsak učenec je izpolnil podatke o knjigi (avtor, naslov, kraj izdaje, leto izdaje itd.) ter pravilno dopolnil prazno knjižnično nalepko. Vsi ti podatki so podlaga za preverjanje ter dobro izhodišče za ogled filma.

2 Knjižničar je na i-tabli prikazal prijavo in izposajo e-knjige v sistem Biblos.

3 Mestna knjižnica Ljubljana.

4 Biblos je portal, dostopen na www.biblos.si, kjer so na ogled vse e-knjige, ki so na voljo.

1. Pravilno dopolni podatke o knjigi:

Avtor	
Naslov	
Kraj izdaje	
Založba	
Letnica	
St. strani	

Ali so v knjigi ilustracije? DA NE

Ustrezno dopolni knjižnično nalepko (natančno prepiši z gradiva).

Slika 3: Začetni del učnega lista, kjer so učenci izpolnjevali manjkajoče podatke.

OGLED FILMA IN ZAKLJUČEK DEJAVNOSTI

Na vrsto je prišel kulturni dan. Ker želimo učencem branje še bolj približati in vzpodbuditi zanimanje ter jim predstaviti slovenske avtorje, smo organizirali dan dejavnosti. »Dnevi dejavnosti vzpodbujajo vedoželjnost, ustvarjalnost in samoiniciativnost učenek in učencev, jih usposablja za samostojno opazovanje in pridobivanje izkušenj in znanja, za razvijanje spretnosti ter za samostojno reševanje problemov. Ob teh dejavnostih učenci in učenke znanje različnih področij med seboj povezujejo v celoto.« (Dnevi, 1998, str. 1) Učenci so do tega dne prebrali knjigo (časa je bilo dovolj), pripraviti in izdelati so morali tudi slovar neznanih besed ter vsa gradiva (tudi knjigo) prinesiti s seboj. Skupaj smo preverili slovar besed, pregledali nerazumljive besede in razvila se je razprava. Nato skupaj smo še enkrat prebrali uvodni del, kjer je predstavljen glavni junak Ranta. Na vrsti je bil ogled filma.

Sledile so dejavnosti po ogledu filma:

- pogovor o vsebini filma in knjige ter primerjava glavnega junaka v knjigi in v filmu,

- kritično razmišljanje o filmu in književnem delu (všečnost, pomanjkljivosti, bi dodali kaj v filmu ali knjigi, so razumeli v celoti film ali knjigo, dobre stvari, najboljše utrinki oz. scene),
- poiščejo razlike in podobnosti,
- pogovor o drugih junakih (vživljanje v njihove vloge – pozitivne in negativne lastnosti, značajske značilnosti junakov),
- pogovor o dogajanju, realnosti, iskanje drugih rešitev),
- odgovori na vprašanja (Kaj je moral Ranta storiti, da je dobil žogo? Smo to videli tudi v filmu? Ali dobite tudi vi vse, kar si zaželite, morate opraviti kakšne dolžnosti? Kaj menite o tem?),
- odgovori na vprašanja: Je imel Ranta veliko prijateljev pred obdobjem košarke? Kako je pridobival prijatelje?

Po zanimivi razpravi in pogovorih med učenci so dobili še navodila za domačo nalogo (ilustracija Rante in sebe) ter napoved preverjanja znanja.

SKLEP

V prispevku sem predstavila načrtovanje, izvedbo in obravnavo domačega branja v 5. razredu na primeru knjige slovenskega mladinskega pisatelja. Vsako leto pri načrtovanju domačega branja s kolegicami uskladimo knjige (vsebine), ki so primerne za petošolce ter so skladne z učnim načrtom. Pri načrtovanju preverimo tudi zalogo v knjižnici (če je bilo veliko knjig uničenih/izgubljenih, da lahko knjižničar pravočasno osveži in dokupi zadostno število enot). Vsakič načrtujemo obravnavo treh različnih del na različne načine in vse načrtujemo v naprej. Zaradi navdušenja nad filmom Košarkar naj bo smo se odločile in tokrat spremenile potek tega domačega branja, saj smo lahko organizirale kulturni dan ter tako še bolj poglobljeno obravnavale vsebine. Pomembno je, da imamo v knjižnici zadostno število izvodov naslova za ves razred, tako da si učenci lahko izposodijo ter preberejo knjigo. To je bistveno, saj si učenci izdelajo tudi slovar neznanih besed, izpišejo si posamezne besede

in besedne zveze ter spoznajo njihov pomen. S pomočjo dobro ilustrirane knjige si bralec še bolje pomaga pri predstavah in poglobljeno doživi literarno predlogo. Marsikdo tudi laže opravi domačo nalogo – nariše ilustracijo.

TUNDRA	-	UČITELJ ZEMLJEPISA
CVEK	-	ENKA
SALTA	-	UČITELJ TELOVADBE
LOJTRCA	-	SUH ČLOVEK
KAPIRAŠ	-	RAZUMEŠ

Slika 4: Primer slovarja (besede in razlaga)

Ob branju se učenec lahko tudi potopi v svet domišljije in ob branju doživlja posebne občutke. Pri petošolcih je pomembno, da imajo že dobro usvojeno tehniko branja in je branje enostavnejše. Ker pa nekateri iščejo razne izgovore, zakaj ne bi brali, smo tokrat dodali še ogled filma in nato primerjavo. Bilo je zanimivo, ko so učenci primerjali filmsko priredbo z izvirnim besedilom. Razprava je bila izjemno zanimiva. Nekatere učenke so celo izrazile željo, da bi rade napisale podobno zgodbo, le da bi bila v glavni vlogi deklica, ki bi morda igrala odbojko ali pa kak drug šport.

Z opravljenim delom sem zadovoljna in v evalvaciji sem zapisala, da so učenci usvojili kar nekaj ciljev:

- razvijali so recepcijsko zmožnost (doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnih besedil),
- vživljali so se v osebo, ki jim je podobna najmanj v eni konkretni lastnosti,
- postopoma so zaznavali značajsko lastnost, ki se zdi v nasprotju z njeno splošno značajsko oznako (na primer negativna lastnost pri sicer pozitivni osebi),
- oblikovali so čutno-domišljijско predstavo dogajalnega prostora in časa,
- ugotavljali so, o čem govori književno besedilo, kaj je njegovo sporočilo.

Tovrstne oblike pouka in medpredmetne povezave ter dejavnosti so izjemno pomembne za učni proces kot tudi za dodatno motivacijo učencev. Vsakič bolj se mi potrdi misel, da ima učitelj (seveda poleg staršev) poglavito vlogo, da otroka spodbuja k branju literature. In prav je, da včasih literaturo približamo interesom mladih, saj jih tudi tako pridobimo kot bralce. ●

Viri in literatura

Dnevi dejavnosti [Elektronski vir] (1998). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Dnevi_dejavnosti.pdf.

Musek, J. (2001). Psihologija. Ljubljana: Educy.

Pečjak, S., Gradišar, A. (2002). Bralne učne strategije. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Suhodolčan, P. (1999). Košarkar naj bo. Ljubljana: Karantanija.

Sušec, Z., Žumer, F. (2005). Knjižnična informacijska znanja: program osnovnošolskega izobraževanja: cilji in vsebine. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina [Elektronski vir] (2018). Posodobljena izd. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf.

IRENA PETRIČ, prof. razrednega pouka na OŠ Prule
Naslov: OŠ Prule, Prule 13, 1000 Ljubljana
E-naslov: irena.irenepet@gmail.com